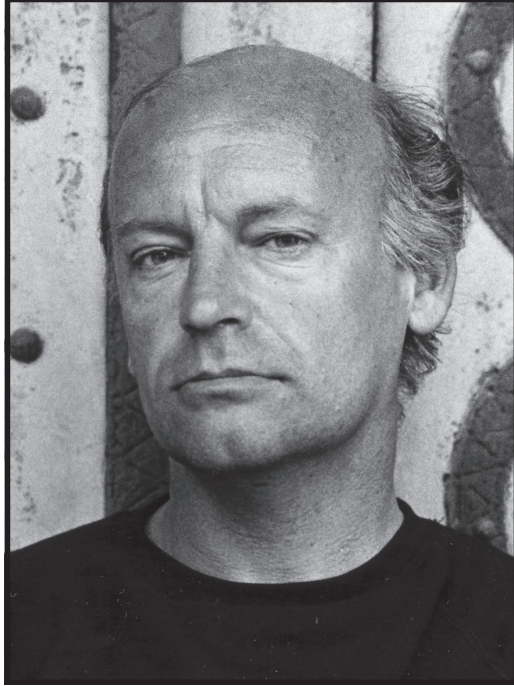

In Memoriam

Eduardo Galeano

(1940-2015)

Latin Amerika yazınının en önemli kalemlerinden biri olan Eduardo Galeano hayatını kaybetti. Gazeteci, yazar, tarihçi, devrimci, futbol aşığı... gibi birçok sıfat ve mesleği barındıran hayatından geriye onlarca kitap, yüzlerce yazı, binlerce sayfa kaldı. 1981’de “çok şey gördüm, çok şey yaşadım geçen 20 yılda. Neredeyse hiç saçım kalmadı ama ne arzum ne azmim azaldı. Ve yazarlık mesleğinin onuruna asla ihanet etmedim” diye yazdıktan sonra geçen 35 yılda da mesleğini, fikirlerinden ödün vermeden onuruyla yapmaya devam etmiştir.

Galeano Uruguaylıdır ama benzerlikleri farklarından çok fazla olan ama tarihin bir cilvesi olarak aralarına sınırlar konulan ve çeşitli devletlere bölünen Latin Amerika’nın bütünü üzerine düşünmüş, yazmıştır. Onun için Uruguaylıdan çok Latin Amerikalı demek daha yerinde olacaktır.

Eduardo Galeano 1940 yılında Uruguay'ın başkenti Montevideo'da doğar. 75 yıl sonra aynı topraklarda son nefesini verir. Her iki tarih de Uruguay'ın, Latin Amerika'da ve dünyada örnek olarak gösterildiği yıllara denk gelmektedir. Galeano ilk nefesini aldığı anda, II. Dünya Savaşı yıllarıdır ve bu savaş, neredeyse Latin Amerika hariç bütün dünya üzerinde etkinliğini göstermektedir. Savaş yıllarında, Uruguay ve diğer Latin Amerika ülkeleri demokratik düzenlerini koruyabildiler ve savaşın dışında kalmak görece bir zenginlik ve refah getirdi. 2015'de ise, dünyanın en fakir başkanı olarak ünlenen Jose Mujica'nın kişiliğinde simgeleşen ülkesi her ne kadar geleneksel sorunlarını aşamamış olsa da yine örnek olarak gösterilebilecek bir yönetime sahiptir.

Latin Amerika tarihinde ender yaşanan ve ikisi Galeano'nun doğum ve ölüm yıllarına denk gelen rahatlatma dönemleri olmasına rağmen kıtanın sorunları baki kalmıştır. Galeano'ya göre bu sorunların temelinde sömürgecilik vardır. Latin Amerika'nın Kesik Damarları'nda kıtanın nasıl sömürüldüğünü dönemlendirerek anlatır. Sömürgecilik, kıtanın keşfiyle başlamış ve 20. yüzyılda şekil değiştirerek devam etmektedir. 16. yüzyılda altın, gümüş gibi madenlere yönelik olarak başlayan, tarım ve diğer yeraltı zenginlikleri ile devam eden sömürü yaptığı katliamlarla bölgenin etnik yapısını, insanlarını, dilini, dinini, karakterini, doğasını değiştirmiştir. Avrupalıların ve daha sonra Kuzey Amerikalıların açgözlülükleri, yerel insanları hiçe sayarak, önemsemeyerek son yüzyılda endüstriyel sömürgecilik biçiminde devam etmektedir.

Galeano'ya göre, "bakışlarını geriye çevirmiş bir peygamberdir tarih: olmuş olandan hareketle ve olmuş olana karşıt olarak gelecek olanı haber verir." Latin Amerika'nın 20. Yüzyıl tarihi de geçmişin tekrarı, sistemin kendini yenilemesi üzerine kurulmuştur. Bölgede ekonomik krizler, askeri rejimler ve diktatörlükler yeni biçimler ve isimler altında devam eder.

Uruguay özelinden gidecek olursak 1950'lerde ekonomik durgunluk yaşanmaya başlanmış ve bir zamanlar Amerika'nın İsviçre'si olarak gösterilen ülkede yoksulluk baş göstermiştir. Bu ne ilk ne de son ekonomik çöküntüdür. Günümüzün ekonomik raporlarında, Dünya Bankası ve IMF gibi kurumların yaptıkları araştırmalarda dev ekonomilere dönüştükleri gösterilen bazı Latin Amerika ülkeleri başta olmak üzere bölgenin zenginliği paylaşılan bir zenginlik olmamıştır. Galeano'nun bahsettiği ikinci bir sömürü biçimini bölgedeki büyük ülkeler küçük ülkeler üzerinde ve aynı ülke içinde büyük ya da liman şehirleri diğer alanlar üzerinde kurmuştur. Bütün sömürülerin sonucunda yoksullaşan halk olmaktadır. Latin Amerika dünyada gelir dağılımının en eşitsiz paylaşıldığı bölgedir.

Uruguay diğer Latin Amerika ülkelerinden farklı olarak demokrasisini uzun süre koruyabilmiştir. Ta ki 1973 yılında diktatörlük gelene kadar. Bu diktatörlük 1984'e kadar 11 yıl sürmüş, Galeano önce hapse girmiş sonra sürgüne gitmek zorunda kalmıştır. Askeri rejimler ve diktatörlükler 20. yüzyıl Latin Amerika'sının bir numaralı gerçekliğidir. Galeano Uruguay'daki diktatörlükten sürgüne Uruguay Nehrinin diğer tarafına geçip Arjantin'e gider ama orada da fazla kalmaz, çünkü yeni bir diktatörlük de orada beklemektedir. Modern tarihin en kanlı rejimlerinden biri olan Videla diktası altı yıl sürer, Galeano'nun yeni durağı, sürgün yeri okyanusun diğer tarafıdır, Avrupa'ya gelir.

Nasıl, diktatörlükler Latin Amerika gerçekliğinin parçasıysa isyan ve gerilla mücadelesi de diğer parçasıdır. Galeano "bugünkü düzeni sürdürmek demek suç ve cinayeti sürdürmek demektir" derken, düzeni değiştirmeye çalışan ve anti-empyalizmden, eşitsizlikten, topraksızlıktan, yoksulluktan doğan ve geçmişte adları Sandinistalar, Tupamorolar, Aydınlık Yol... günümüzde ise Topraksızlar, Zapatistalar, FARC... olan gerillalar Galeano'nun dediği gibi "elimizden alınan kaynaklara yeniden el koymak, kendi yazgılarımızı kendimiz yazmaya başlamak" için hareket etmişlerdir ve ediyorlar. 1960'larda Küba'da başarıya ulaşan gerilla mücadeleleri ve isyan geleneği Latin Amerika'da yoksulluk, eşitsizlik, sömürü devam ettikçe biçim değiştirirse de sürecektir.

Bazen silahla, bazen toprak işgaliyle ya da sokak gösterisiyle mücadelelerine devam eden isyan kültürü Galeano ile aynı şeylere isyan etmektedir. Elli sene önce Che neyi savunuyorsa ve neye karşıysa, Eduardo Galeano da 75 yıllık hayatı boyunca benzer şeylere karşı durmuş ve benzer şeyleri savunmuştur.

Eduardo Galeano'nun birçok eseri Türkçe 'ye çevrilmiştir. "Latin Amerika'nın Kesik Damarları" 500 yıllık tarihi içinde bu kıtanın geçmişini, insanının, toprağının, madeninin sömürülmesini anlatmaktadır ve günümüze ışık tutmaktadır. Aynı zamanda çok uzak bir coğrafyada olmasına rağmen Türkiye için de dersler, benzerlikler barındırmaktadır. "Aynasızlar" Galeano'nun Dünya tarihini ele aldığı bir kitaptır. Bilgilendirici, düşündürücü, eğlenceli, resmi tarihin dışında bir dünya tarihi yazmıştır. Sanattan bilime, edebiyattan dine, kadınlıktan erkekliğe kadar birçok şeyin tarihini bir arada toplamıştır. Son olarak futboldan bahsetmeden Galeano eksik kalmış olur. Küçüklüğünde en büyük amacı futbolcu olmak olan Galeano, belki de dünyada en fazla bilinen ve okunan spor kitabı olan "Gölgede ve Güneşte Futbol" kitabında kıtasının en önemli eğlence kaynağı olan oyunla ilgili evrensel anıları, yazılarını, düşüncelerini toplamıştır.

Hüseyin Yılmaz

